

І. Федосова, ДВНЗ „Приазовський державний технічний університет”

РЕОРГАНІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ В 30-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

Федосова І. В.

Реорганізація вищої технічної освіти в 30-х роках ХХ століття

Виявлено провідні тенденції реорганізації вищої технічної освіти в 30-х роках ХХ століття: уніфікації вищої інженерно-технічної освіти; співвіднесення підготовки майбутніх фахівців з потребами соціалістичної індустрії та сільського господарства; розподіл політехнічних вищих навчальних закладів за галузевою ознакою, що призводить до збільшення мережі галузевих інститутів та кількості в них факультетів та кафедр; відновлення присудження вчених ступенів і звань; відкриття рад з захисту дисертацій; збільшення набору до аспірантури; відкриття допоміжних технічних закладів: вечірніх інститутів, вищих інженерних курсів, фабрично-заводських технічних курсів; заочна освіта включала самостійні заочні інститути та заочні сектори при стаціонарних індустріально-технічних інститутах, завданням яких було підвищення кваліфікації інженерів і підготовка спеціалістів, які обіймали інженерні посади, але не мали відповідної освіти; запровадження екстернату, який давав можливість здобуття вищої освіти особам, які працювали на виробництві та обіймали інженерні посади.

Ключові слова: реорганізація, інженерно-технічна освіта, вищі технічні навчальні заклади, навчально-виховний процес.

Федосова И. В.

Реорганизация высшего технического образования в 30-х годах ХХ века

Обнаружены ведущие тенденции реорганизации высшего технического образования в 30-х годах ХХ столетия: унификации высшего инженерно-технического образования; соотношение подготовки будущих специалистов с потребностями социалистической индустрии и сельского хозяйства; распределение политехнических высших учебных заведений по отраслевому признаку, что приводит к увеличению сети отраслевых институтов и количества в них факультетов и кафедр; возобновление присуждения ученых степеней и званий; открытие советов из защиты диссертаций; увеличение набора в аспирантуру; открытие вечерних институтов, высших инженерных курсов, фабрично-заводских технических курсов; заочное образование включало самостоятельные заочные институты и заочные секторы при стационарных индустриально-технических институтах, заданием которых было

повышение квалификации инженеров и подготовка специалистов, которые занимали инженерные должности, но не имели соответствующего образования; внедрение экстерната, который давал возможность получения высшего образования лицам, которые работали на производстве и занимали инженерные должности.

Ключевые слова: реорганизация, инженерно-техническое образование, высшие технические учебные заведения, учебно-воспитательный процесс.

Розвиток будь-якого явища має свої витоки, передумови становлення, спирається на певні традиції. Вища технічна освіта України накопичила вагомий історичний досвід, вивчення, аналіз та узагальнення якого може стати вагомим чинником подальшого її вдосконалення, винайдення ефективних способів підвищення ефективності підготовки інженерних кадрів в сучасних умовах. Досить насиченим на події та заходи, що відбувалися в контексті реконструкції вищої інженерно-технічної освіти є період 30-х років ХХ століття.

Історичні нариси про діяльність інженерно-технічних закладів розглядаються у роботах таких вчених, як: Л. Бесова, Л. Божко, В. Даниленка, К. Двірної, Г. Касьянова, В. Кінельова, В. Константинова, С. Кульчицького, Ю. Курно сова, А. Лапука, В. Миколаєнка та ін. Окремі аспекти історії вищої інженерно-технічної освіти в Україні висвітлено у ряді дисертаційних досліджень 90-х рр. ХХ ст. – початку ХХІ ст. (С. Богатчук, А. Ворох, О. Донік, В. Крутіков, В. Липинський, Н. Левицька, С. Майборода, Є. Мартиненко, В. Олянич, О. Романець, А. Сасімов, О. Ткаченко, І. Толокньов, С. Ховрич, О. Щербініна та ін.). Проте у зазначених працях не просліковується ґрунтовного та повного дослідження даної проблеми означеного періоду.

Мета статті – виявити провідні тенденції реорганізації вищої технічної освіти в 30-х роках ХХ століття.

Розвиток вітчизняної вищої технічної освіти в 30-х рр. ХХ ст. слід розглядати в широкому контексті суспільних трансформацій, які відбувалися в той період у Радянському Союзі загалом і в Україні зокрема. Їх результатом

стало „утвердження у країні соціалізму радянсько-партократичного зразка, одержавлення всіх видів і форм економічної діяльності людей” [12, с. 85].

До кінця 1920-х рр. підготовка інженерних кадрів проводилася без будь-якого планування. У зв'язку з ухваленням першого п'ятирічного плану створилися об'єктивні умови для уніфікації системи вищої, в тому числі й технічної освіти в Україні.

У 1930 р. основний зміст та основний сенс реконструкції вищої технічної школи вбачався в повному співвіднесенні підготовки майбутніх фахівців з потребами соціалістичної індустрії та сільського господарства, оскільки „проблема підготовки технічних кадрів вищої кваліфікації не може в період планової соціалістичної реконструкції всього народного господарства розв'язуватися незалежно від проблеми розгортання самого виробництва”. Навпаки, підготовка цих кадрів, як і технічних кадрів загалом, – „один з органічних елементів того виробництва, яке потребує цих кадрів, яке без них не може розвиватися [16, с. 4–5]. Саме тому органи, які керували виробництвом, одержали в своє підпорядкування інститути і технікуми, які готували кадри для конкретного виробництва.

Реорганізація за галузевою ознакою зумовлювала розподіл політехнічних ВНЗ на галузеві. З огляду на вимоги програми ВКП(б) „широкий розвиток професійної освіти для осіб від 17-літнього віку у зв'язку із загальними політехнічними знаннями” зумовив необхідність запровадження високого рівня спеціалізації підготовки майбутніх інженерів. Вважалося, що таку спеціалізацію може забезпечити система спеціалізованих інститутів, яка має замінити наявні політехнічні інститути [16, с. 5].

Наслідком цих настанов стала організація на зазначених засадах мережі вищих технічних навчальних закладів. Такий крок спрямовувався також на виконання директиви листопадового пленуму ЦК ВКП(б) щодо поліпшення підготовки економістів як для промисловості, так і для торгівельних, планових, фінансових і статистичних органів. Тобто означена реорганізація мала забезпечити, по-перше, ліквідацію дефіциту в спеціалістах з конкретної

економіки, а, по-друге, „створити передумови для підготовки нового типу інженера-економіста” [16, с. 8].

Це означало уніфікацію і реорганізацію вищої освіти за галузевими ознаками. У 1929–1930 рр. у системі вищої освіти України йшов процес об’єднання споріднених факультетів, створення на їхній базі нових навчальних закладів. Тільки з факультетів і відділень Київського та Одеського політехнічних, Харківського технічного, Дніпропетровського та Донецького гірничих інститутів було створено 22 галузеві вищі навчальні заклади [4, с. 148].

У грудні 1929 р. Харківський технологічний інститут був перейменований у політехнічний інститут [12, с. 86].

На момент реорганізації Харківського політехнічного інституту в ньому навчалось біля 1500 студентів, працювало 52 професори і 151 викладач. Вечірнього і заочного відділень ще не було. З метою збільшення кількості студентів Наркомважпром СРСР зобов’язав керівництво закладу збільшити прийом студентів на перші курси денних відділень і відкрити вечірні відділення. Розширювався прийом і на робфаки [12, с. 87].

Процеси реорганізації торкнулися й інших вищих технічних навчальних закладів.

У 1930 р. на базі факультетів політехнічного інституту в Одесі створюються інженерно-будівельний інститут, інститут інженерів морського транспорту та електротехнічний інститут зв’язку [13].

Цього ж року наказом Народного комісаріату земельних справ створюється Житомирський інститут технічних культур, до якого приєднався Сумський сільськогосподарський інститут буряківництва, а через три роки – Кам’янець-Подільський сільськогосподарський інститут технічних культур [11, с. 28]. Для підвищення технічного рівня спеціалістів сільського господарства в інституті було створено кафедру експлуатації машинно-тракторного парку та сільськогосподарських машин.

Реорганізація Донецького гірничого інституту відбувалася в умовах перебудови всієї системи вищої школи. Характерною особливістю реорганізації цього вищого технічного навчального закладу стало створення нових факультетів і кафедр. У 1927 р. тут діяло два факультети – гірничий і гірничо-механічний, які готували інженерів за двома спеціальностями: гірничий інженер з експлуатації вугільних родовищ і гірничий інженер-електромеханік. У тому ж році на гірничо-механічному факультеті було виділено групу студентів, які спеціалізувалися за фахом „збагачення вугілля” [7, с. 78].

Того ж року було відкрито два нових факультети – шахтобудівельний і збагачувальний, які мали „задовольнити потреби промисловості Донбасу в спеціалістах із шахтного будівництва і спеціалістах із підвищеної якості вугілля, його збагачування” [8, с. 26].

Щоб поповнити підприємства кваліфікованими спеціалістами-хіміками, у 1930 р. на базі хімічного факультету ДГІ було створено самостійний вищий навчальний заклад – Донецький вуглехімічний інститут (ДВХІ).

Новий інститут розвивався швидкими темпами, зміцнювалася його матеріально-технічна база, формувалася викладацький колектив. Було створено лабораторії фізики, хімії, вугілля, коксування, коксобензолу, вуглевловлювання і перероблення [8, с. 26].

Розв’язанню проблеми забезпечення кадрами металургійної промисловості сприяло також об’єднання у 1930 р. Сталінського вечірнього металургійного інституту, створеного на базі вечірнього технікуму при ДГІ у 1929 р., з Новочеркаським металургійним інститутом. Новий заклад отримав назву Донецького металургійного інституту (ДМІ). Тут діяли спеціальні кафедри: кафедра металургії, кафедра металургійного устаткування. Кафедру металургії очолив професор В. Каменський, кафедру металургії чавуну – П. Рубін, кафедру прокатної справи – професор О.Виноградов, кафедру механічного устаткування – професор М. Щиренко.

Проте в цілому кадрова проблема у ДМІ залишалася невирішеною. Навчальну роботу вели робітники металургійного заводу, а з появою

аспірантури – аспіранти. Інститут мав вечірнє і заочне відділення, вищі інженерні курси, філіали на металургійних заводах Сталіно, Макіївки, Алчевська.

Донецький металургійний інститут готував спеціалістів з доменного, мартенівського, прокатного виробництва. У 1933 р. тут уперше в країні почали готувати спеціалістів з устаткування металургійних заводів.

Збільшувався набір і до вуглехімічного інституту. Якщо перший набір складав 48 осіб, то в 1934 р. тут навчалось більше 850 студентів.

Усього у 1934 р. у донецьких вищих технічних закладах навчалось 3483 студенти, з яких у ДГІ – 1500 студентів, у ДМІ – 1133 студенти, у ДВХІ – 850 студентів.

У 1930 р. при Донецькому гірничому інституті існувало 11 робфаків і шість підготовчих курсів. З метою підвищення рівня знань майбутніх абітурієнтів ДГІ відкрив підготовчі курси в Щербинівському, Горлівському, Штерівському, Єнакіївському, Красно луцькому і Шахтинському районах. У 1932 р. таких курсів було вже вісім [8, с. 32].

У 1934 р. уряд здійснив ще один крок у напрямі подальшої реорганізації вищої технічної освіти, пов'язаний з об'єднанням споріднених інститутів. Створені на базі ДГІ самостійні Донецький металургійний і Донецький вуглехімічний інститути було об'єднано. Новий заклад почав готувати інженерів-металургів з експлуатації і проектування сталеплавильних і ливарних цехів, інженерів-механіків з устаткування виробництва та ін. [8, с. 28].

Згідно з рішенням РНК СРСР від 26 квітня 1935 р. „з метою правильного використання професорсько-викладацького складу і матеріально-лабораторного обладнання”, Донецький гірничий і Донецький металургійний інститути за наказом Наркомунважкої промисловості були об'єднані в єдиний Донецький індустріальний інститут. Цього ж року до цього закладу приєднався Краматорський машинобудівельний інститут, частина студентів Київського гірничого і Криворізького гірничо-рудного інститутів. На час об'єднання тут налічувалося більше 3000 студентів і 180 наукових співробітників. Діяло

чотири факультети (гірничий, електромеханічний, металургійний, вуглекімічний) і два відділення: вечірнє відділення (без відриву від виробництва) і загально технічне відділення. Останнє об'єднувало студентів перших двох курсів усіх спеціальностей [7, с. 25].

На початку 1930-х рр. загальна структура Львівської політехніки мала такий вигляд: факультет сухопутної та водної інженерії, архітектурний, хімічний та механічний факультети.

До 1930 р. в Україні не було жодного металургійного інституту. Підготовка спеціалістів для цієї галузі проводилася на чотирьох факультетах в Дніпропетровському гірничому інституті, Кам'янському (Дніпродзержинському), Донецькому і Дніпропетровському вечірніх робітничих інститутах [4, с. 152].

Постановою РНК УРСР від 18 грудня 1928 р. на Маріупольському заводі імені Ілліча було створено вечірній робітничий металургійний технікум, який готував технічні кадри для Маріуполя.

У травні 1930 р. проходила районна партійна конференція, на якій зазначалося, що „робітничий вечірній технікум не забезпечує підприємства технічними кадрами і вже назріло питання про організацію на заводі вищого технічного навчального закладу” [10, с. 6].

У листопаді 1930 р. вечірній металургійний технікум було реорганізовано в Маріупольський вечірній металургійний інститут.

Новий вищий технічний навчальний заклад готував інженерів за п'ятьма спеціальностями: сталеливарне і прокатне виробництво, механіки-конструктори, інженери теплотехніки та інженери-термісти. Особлива увага надавалася підготовці інженерів-прокатчиків, мартенівців, теплотехніків і конструкторів [10, с. 7]. Але потужність інституту була невелика. Тому у березні 1933 р. постало питання про його закриття. Однак уже 17 жовтня того самого року на нараді Головного Управління навчальними закладами СРСР було ухвалено рішення про передачі Маріупольського металургійного інституту у підпорядкування цього Управління [10, с. 7].

Отже, інститут було залишено і надано йому допомогу у зміцненні матеріально-технічної бази для підготовки висококваліфікованих інженерних кадрів.

У вересні 1939 р. у Маріупольському металургійному інституті відкрито денний відділ за спеціальностями: сталеливарне, прокатне виробництво, металознавство і термічна обробка чорних і кольорових металів [10]. На той час викладацький корпус охоплював 40 осіб, троє з яких були доцентами і кандидатами наук.

У Зінов'ївському вечірньому інституті сільськогосподарських машин (1929–1933 рр.) діяло три кафедри: фізико-математичних наук; загально технічних дисциплін; спеціальних дисциплін. У 1931 р. кількість кафедр збільшується до шести: соціально-економічних дисциплін; математики; технічної механіки; сільськогосподарських машин; організації виробництва; технології [6, арк. 20].

На перший курс Зінов'ївського вечірнього інституту сільськогосподарських машин зараховували без іспитів тих, хто закінчив робфак при інституті, а тих, хто мав не нижче 4-го робітничого розряду та випускний атестат за 9 класів середньої школи, – за підсумками вступних іспитів [6, арк. 20].

26 лютого 1933 р. Наркомат важкої промисловості видав наказ № 193 про ліквідацію Зінов'ївського вечірнього інституту сільськогосподарського машинобудування. Відповідно до цього наказу академічні групи 1-го та 2-го курсів було передано Зінов'ївському технікуму сільськогосподарського машинобудування. Вже в лютому студенти працювали за навчальними планами технікуму, а студентам 3-го і 4-го курсів надавалася можливість закінчити навчання за спеціальними планами й одержати дипломи інженерів.

Реорганізація, що проводилася у вищій технічній школі, вплинула і на кадрове забезпечення цих навчальних закладів. Відновлюється присудження вчених ступенів і звань, у деяких вищих навчальних закладах відкриваються ради по захисту дисертацій, збільшується набір до аспірантури. У постанові

РНК СРСР від 13 січня 1934 р., якою відновлювалися вчені ступені і звання, були сформульовані положення про аспірантуру. У наступні роки розширюється прийом до аспірантури [2, с. 34].

Після схвалення в лютому 1930 р. ВРНГ рішення про створення низки галузевих інститутів на базі факультетів, що існували у Київському політехнічному інституті утворилися такі самостійні вищі технічні навчальні заклади: енергетичний, машинобудівний, хіміко-технологічний, інженерів залізничного і водного транспорту. Проте в процесі подальшої реорганізації у червні 1934 р. машинобудівний, енергетичний і хіміко-технологічний інститути об'єдналися в один вищий навчальний заклад, який дістав назву Київський індустріальний інститут (назва, що зберігалася за Київським політехнічним інститутом до 1944 р.) [1, с. 57].

До суттєвих змін, що мали місце у вищій технічній освіті протягом 1930-х рр., слід віднести ті, які стосувалися вечірніх інститутів. Починаючи з 1933 р., мережа вечірніх інститутів починає скорочуватися шляхом їх об'єднання зі стаціонарними. Було об'єднано Київський вечірній і Київський денний машинобудівні інститути, Одеський енергетичний та Одеський вечірній індустріальний [15, арк. 25]. Головне завдання цих змін полягало в „концентрації різних форм навчання при розвинених стаціонарних індустріально-технічних інститутах” [5, с. 55].

Водночас слабкі вечірні інститути реорганізовувалися у технікуми. Серед таких у 1935 р. Були Маріупольський металургійний, Київський гірничо-геологічний. Це здійснювалося з метою зміцнення професорсько-викладацького складу, посилення науково-методичної та матеріально-лабораторної бази вищих технічних навчальних закладів.

Іншим типом безвідривної підготовки інженерів вузького профілю, що склався на базі вищих технічних навчальних закладів у другій половині попереднього десятиліття, були вищі інженерні курси. У травні 1930 р. на базі підприємств створюються фабрично-заводські технічні курси (ФЗТК), які готували технічні кадри без відриву від виробництва і набули значного

поширення: у 1932 р. такі курси діяли на 35% підприємств УРСР, охоплюючи навчанням 15,9 тис. практиків, котрі після завершення ФЗТК отримували диплом інженера [9, с. 138].

Курсова система розвивалася не тільки на базі підприємств, а й при вищих технічних навчальних закладах як вищі інженерні курси. Так, у 1930-му р. такі курси були створені при Каменському і Сталінському металургійних інститутах, де здійснювалася підготовка інженерів вузького профілю на вечірній формі навчання (без відриву від виробництва) [8, с. 24].

Однак вечірня форма навчання у курсовій системі підготовки інженерних кадрів виявилася неефективною, оскільки не забезпечувалася кваліфікованими професорсько-викладацькими кадрами, відповідною навчально-методичною базою, мала формальний характер [5, с. 55]. Тому для підвищення якості підготовки інженерів з 1932 р. починається різке скорочення вечірньої форми підготовки спеціалістів. Як наслідок, запланований набір студентів до вищих технічних навчальних закладів Наркомосу важкої промисловості УРСР на вечірню форму навчання у 1933 р. становив 36,5% від загальної кількості (для порівняння – 1932 р. набір на цю форму становив 64,3%) [15, арк. 67].

Згідно з Постановою Всеукраїнського комітету з вищої технічної освіти (ВКВТО) від 20 березня 1934 р. „Про інженерні курси і систему підвищення кваліфікації спеціалістів” ФЗТК та вищі інженерні курси на базі підприємств було ліквідовано, залишено безвідривну підготовку інженерів-практиків тільки у вищих технічних навчальних закладах. Основне завдання курсової підготовки бачилося у підвищенні кваліфікації інженерно-технічних працівників. Ця Постанова сприяла значному скороченню вечірньої форми підготовки. Шість ФЗТК було реорганізовано в інститути підвищення кваліфікації інженерно-технічного персоналу, де в 1936 р. проходило навчання 40 тис. спеціалістів [9, с. 138].

У 1930-ті рр. заочна освіта розвивалася двома шляхами: створювалися самостійні заочні інститути і заочні сектори при стаціонарних індустріально-технічних інститутах. Основним завданням заочної освіти стає підвищення

кваліфікації інженерів і підготовка спеціалістів, які обіймали інженерні посади, але не мали відповідної освіти. Так, у 1932 р. у Харкові було відкрито Український заочний індустріальний інститут. Другим самостійним заочним технічним інститутом Наркомату важкої промисловості в Україні став Донецький заочний індустріальний інститут [5, с. 56].

Крім вечірньої та заочної форм навчання, у 1930-ті рр. запроваджується екстернат, який давав можливість здобуття вищої освіти особам, які працювали на виробництві та обіймали інженерні посади. „Положення про екстернат при вищих технічних навчальних закладах”, затверджене ВКВТО від 13 квітня 1934 р., надало студентам можливість самостійно проходити курс технічного інституту за індивідуальним планом на базі конкретного інституту за наявності середньої освіти [14, с. 118–119].

Закріпленню викладацьких кадрів у вищій технічній школі сприяв перехід від погодинної оплати праці до штатно-окладної системи згідно з постановою РНК СРСР від 11 листопада 1937 р. „Про введення штатних посад і посадових окладів для професорсько-викладацького складу ВНЗ”, яка давала змогу закріпити в штатах інститутів висококваліфіковані кадри, створити умови для їхньої більш плідної наукової і навчальної діяльності. Встановлюються певні штати, чисельність яких залежала від кількості студентів. Викладач міг перебувати в штаті лише одного вищого навчального закладу і зобов'язувався працювати в середньому по п'ять годин на день (це охоплювало всі види навчальної і науково-дослідної роботи) [2, с. 34].

На Першій всесоюзній нараді працівників вищої школи Комітету у справах вищої школи у місячний термін рекомендувалося розробити положення про аспірантуру, звернувши особливу увагу на зміцнення національних вузів і забезпечення їх кадрами [3, с. 41].

Отже, на початку 30-х рр. ХХ століття відповідно до постанов уряду та п'ятирічного плану відбувається уніфікації вищої системи освіти, зокрема і технічної. В основному реконструкція вищої технічної школи вбачалася в повному співвіднесенні підготовки майбутніх фахівців з потребами

соціалістичної індустрії та сільського господарства. У зв'язку з реорганізацією здійснюється розподіл політехнічних вищих навчальних закладів за галузевою ознакою, що призводить до збільшення мережі галузевих інститутів та кількості в них факультетів та кафедр. Щодо кадрового забезпечення цих навчальних закладів, то поступово відновлюється присудження вчених ступенів і звань, у деяких установах відкриваються ради з захисту дисертацій, збільшується набір до аспірантури. Упродовж 1930-х рр. поряд з основною системою вищої технічної освіти існувала досить розгалужена допоміжна система, яка охоплювала: вечірні інститути, вищі інженерні курси, фабрично-заводські технічні курси тощо.

Здійснене дослідження, не вичерпує всіх проблем реорганізації вищої технічної освіти в 30-х роках ХХ століття. Перспективними напрямками її подальшого вивчення можуть бути питання реформування системи інженерно-технічної освіти впродовж ХХ – початку ХХІ століття тощо.

Література

1. **Беляков Г. Ф.** Київський політехнічний інститут : нарис історії / [Беляков Г.Ф., Василенко Є.С., Волков М.Ф. та ін.]. – К. : Наукова думка, 1995. – 320 с.
2. **Будник Г. А.** Высшее инженерно-техническое образование в России в 1946–1970-е годы : учеб. пособие к спецкурсу / Г. А. Будник. – Иваново, 2001. – 164 с.
3. **Васильева В. М.** К итогам Первого всесоюзного совещания работников высшей школы (13–17 мая 1938 г.) / В. М. Васильева // Советская педагогика. – 1938. – № 7. – С. 35–52.
4. **Вища школа Української РСР за 50 років** : у 2 ч. – К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1967. – Ч. 1. – 395 с.
5. **Ворох А.** Організація допоміжної системи вищої технічної освіти в Україні (20–30-ті роки ХХ ст.) / А. Ворох // Рідна школа. – 2005. – № 11. – С. 54 – 57.

6. **Державний** архів Київської області. – Ф. 823, оп. 1, спр. 27, арк. 20.
7. **Донецкий** индустриальный институт за 20 лет. – Сталино : Изд. Донецк. индустр. ин-та, 1941. – 133 с.
8. **Історія** Донецького державного технічного університету / О. А. Мінаєв (голов. ред.). – Донецьк : Юго-Восток, 2001. – 369 с.
9. **Касьянов Г.** Українська інтелігенція 1920–1930-х років: соціальний портрет та історична доля / Г. Касьянов. – К. : Глобус, 1992. – 176 с.
10. **Мариупольский** металлургический институт / Г. Анохина, В. Бухановская, Д. Грушевский [и др.]. – Донецк : Облполитграфиздат, 1990. – 111 с.
11. **Нариси** з історії технічної освіти на Житомирщині / [за ред. Б. А. Кругляка]. – Житомир : ЖІТІ, 1997. – 94 с.
12. **Національний** технічний університет „Харківський політехнічний інститут”. Історія розвитку. 1885–2010 / [укл. : В. І. Ніколаєнко, В. В. Кабачок, С. І. Мешковая [та ін.]; за ред. В. І. Ніколаєнка]. – Х. : НТУ „ХПІ”, 2010. – 408 с.
13. **Одесский** Ордена Трудового Красного Знамени политехнический институт. – К. : Вища школа, 1975.
14. **Сборник** постановлений по высшему техническому образованию / сост. М. А. Романовский. – М.–Л. : Сектор ведомственной лит-ры ОНТИ-НКТП, 1935. – 235 с.
15. **Центральний** державний архів органів влади та управління України. – Ф. 806, оп. 1, спр. 2673, арк. 25.
16. **Эстрин А. Я.** Реорганизация высшей школы и наши задачи / А. Я. Эстрин // Научный работник. – 1930. – № 5–6. – С. 3–14.

Fedosova I. V.

Reorganization of Higher Technical Education in the 1930s

Leading tendencies of tendencies of reorganization of higher technical education in 30-th of the XX century revealed: unification of higher level of specialization of the future engineers teaching; distribution of polytechnic higher educational establishment on the branch characteristics, which leads to the net

increasing of the institutes and quantity of departments and chairs in them; renewing of the scientific degrees awarded; opening of the board of dissertation defense; increasing of the assertion to the post-gradual courses; besides of principle system of higher technical education it was enough branching supplementary system, which embrace evening institutes, higher engineer courses, factory technical courses; course system of engineer staff training developed rapidly, thanks to the approaching of the studying to the production, little material expenses on their opening and maintenance, extra mural department included independent part time institutes and part time sectors in full time industrial technical institutes, the task of which the perfection of the engineer qualification and specialists training were, which occupied engineer's position, but they hadn't corresponding education; introduction of external studies, that gave the possibility of getting higher education to the persons worked at the production and hold the engineer positions; attaching to the teaching staff at higher technical school promoted the transit from the hour payment to the staff-salary system, that gave the possibility to fix high qualified personals in the staff of the institutes, to create the conditions for their more effective scientific and educational activity; correlation of staff workers with quantity of the students.

Key words: reorganization, the engineering and technical education, higher technical educational institutions, the educational process.

Відомості про автора

Федосова Ірина Василівна – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри комп'ютерних наук ДВНЗ „Приазовський державний технічний університет”.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2013 р.

Прийнято до друку 30. 05.2014 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Совгіра С. В.